

# XXV Europejska Wyprawa Mostowa

## Cypr 2019, cz. 4

Limassol, Nea Pafos, Pafos, skała Afrodyty



weryfikacja tekstu i zdjęć:

prof. dr hab. inż. KAZIMIERZ FLAGA, dr h.c.m.

tekst i zdjęcia: mgr medycyny MARIA SALWA



### 12 lipca 2019 r. – 8. dzień wyprawy

Dwa ostatnie dni wyprawy na Cypr były raczej wypoczynkowe. 12 i 13 lipca 2019 r. spędziliśmy głównie w **Limassol**<sup>1</sup>, mieście położonym w południowej części Cypru, u podnóża gór Troodos, nad Morzem Śródziemnym. Mieszka tu w całej aglomeracji 237 tys. osób. Po roku 1974, kiedy Północny Cypr został zajęty przez wojska tureckie, miasto uległo olbrzymim przeobrażeniom, stając się największym portem tranzytowym na Cyprze.

Limassol to nowoczesny kurort turystyczny. Pięknie odnowiona część portowa, długa i atrakcyjna promenada zachęcają do spacerów. Ponieważ zaplanowany rejs jachtem na farmę rybną nie odbył się z powodu zbyt dużej fali, mieliśmy czas na zwiedzanie miasta.

Wyruszyliśmy na przechadzkę promenadą. Był upalny dzień. Po drodze zatrzymywaliśmy się w licznych tutaj kafejkach, sklepikach, a także zajrzeliśmy do kościoła św. Katarzyny Aleksandryjskiej, gdzie odbywała się akurat, w gorącej porze dnia, próba skrzypaczki i organistki przed wieczornym koncertem. Chętnie słuchaliśmy i podziwialiśmy wirtuozerię obu wykonawczyń. Kościół ten zbudowano pod koniec XIX w. Architekt Friar Francesco da Monghidoro z Bolonii użył w nim elementów barokowych, a zewnętrzną fasadę z dominującym portykiem udekorował w stylu eklektycznym, ściany łuków i kopiała są ozdobione neobizantyjskimi freskami, namalowanymi w 1979 r. podczas prac renowacyjnych. Zwiedziliśmy boczną kaplicę z mozaiką przedstawiającą chrzest Jezusa w Jordanie, cały czas delektując

się dźwiękami muzyki, płynącymi spod palców duetu skrzypcowo-organowego.

Ruszyliśmy dalej i po orzeźwieniu się napojem chmielowym dotarliśmy do Agia Napa, prawosławnej katedry wzniesionej na początku XX w. w stylu bizantyjskim, położonej w centrum Starego Miasta. Obok katedry rośnie kilkusetletnie i nadal owocujące drzewo figowe oraz znajduje się duża chrzcielnica na dziedzińcu przed katedrą.

Idąc w kierunku portu, dotarliśmy do prawosławnego kościoła św. Antoniego z okazałym ikonostasem i malowidłami świętych, a dalej do rozbudowanej mariny – dużego portu tranzytowego na Cyprze oraz portu jachtowego. Po jej zwiedzeniu wróciliśmy do naszego hotelu promenadą nadmorską. Mijając molo, podziwialiśmy rzeźby i baseny wzdłuż alei nadmorskiej, a także zainstalowane tu urządzenia do ćwiczeń sportowych. Tam obejrzelśmy krętą kładkę dla pieszych nad promenadą (obiekt nr 5) o ciekawych schodach wyjściowych na obiekt od strony morza. Dalej wędrowaliśmy wzdłuż plaży w Limassol. Plaże nie są tu najpiękniejsze. Ciemny piasek i dużo kamieni raczej nie zachęcają do leżakowania. Zmęczeni wróciliśmy do naszego hotelu Odysseia, robiąc w pobliżu jeszcze zakupy pamiątek z Cypru.

Często słychać było język rosyjski. W Limassol mieszka wielu Rosjan z całymi rodzinami. Wieczorem spotkaliśmy się na kolacji z bogactwem różnorodnych śródziemnomorskich dań, owoców i warzyw. Czasami gra tu zespół muzyczny, mieliśmy więc możliwość potańczyć i trochę się rozerwać.

### 13 lipca 2019 r. – 9. dzień wyprawy

13 lipca, ostatniego dnia wyprawy, pojechaliśmy do Pafos. To czwarte pod względem wielkości miasto kraju, po-

łożone na zachodnim wybrzeżu Cypru. Mieszka w nim 33 tys. osób. Od niedawna posiada też lotnisko, co przyczynia się do rozwoju miasta. Pafos było Europejską Stolicą Kultury w 2017 r. Nazwa miasta pochodzi od imienia herosa-eponima Pafosa, syna Pigmaliona. Ślady bytności człowieka na terenie Pafos sięgają neolitu. Palepafos położone na wschód od dzisiejszego miasta zostało założone prawdopodobnie na początku XIV w. p.n.e. Uważa się, że istniał tu silny kult Afrodyty z poświęconą jej świątynią. Nowe Pafos (Nea Pafos) powstałe w obrębie dzisiejszego miasta zostało założone w IV w. p.n.e. W epoce hellenistycznej zyskało na znaczeniu, stając się w II w. p.n.e. stolicą całego Cypru. Szczyt rozwoju osiągnęło pod rządami Rzymu.

W I w. apostołowie Paweł z Barnabą i Markiem przybyli do Pafos i spotkali fałszywego proroka żydowskiego Elimasa Bar-Jezusa, który im się sprzeciwiał, gdy ci głosili naukę Chrystusa prokonsulowi Sergiuszowi Pawłowi. Dlatego Paweł na pewien czas osłepił czarownika, a Sergiusz Paweł pod wpływem tego cudu nawrócił się na chrześcijaństwo.

Na początku IV w. Pafos zostało zniszczone przez trzęsienie ziemi. Miasto odbudowano, ale już nie osiągnęło dawnej świetności, a stolica została przeniesiona do także odbudowanej Salamin. W średniowieczu najpierw w rękach Bizancjum, później łacinników i Wenecjan, wreszcie Turków osmańskich niemal zupełnie straciło swoje dawne znaczenie, a prym wiodły Larnaka, Kirenia, Famagusta, zaś funkcję głównego ośrodka administracyjnego przejęła Nikozja. W 1103 r. w Pafos przebywał w drodze do Ziemi Świętej król Danii Eryk I, który tutaj zmarł i został pochowany

<sup>1</sup> Pogrubioną czcionką zaznaczono miejscowości i miejsca, których zwiedzeniu poświęcono najwięcej czasu i uwagi.



Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Limassol



Schody wejściowe na obiekt nr 5



Widok Limassol z mariny



Rzeźby wzdłuż alei nadmorskiej w Limassol



W drodze z mariny do hotelu Odysseia w Limassol



W drodze z Limassol do Pafos



Baseny wzdłuż alei nadmorskiej w Limassol



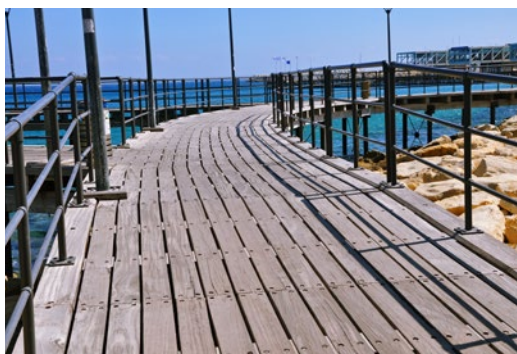
Aleja nadmorska w Limassol z urządzeniami do ćwiczeń sportowych



Typowy obiekt mostowy nad autostradą Limassol – Pafos (obiekt nr 13)



Plaża w Limassol



Molo nadmorskie w Limassol (obiekt nr 10)



Typowy obiekt mostowy nad autostradą Limassol – Pafos (obiekt nr 14)



Kręta kładka dla pieszych w Limassol (obiekt nr 5)



Marina w Limassol



Tunel drogowy na trasie Limassol – Pafos (obiekt nr 15)



Podwieszona kładka dla pieszych (obiekt nr 11) i tunel drogowy (obiekt nr 12) w centrum Limassol



Wejście na teren grobów królewskich z IV w. p.n.e. na terenie Nea Pafos



Groby królewskie w Nea Pafos



Mozaiki rzymskie z III w. p.n.e. w domu Ajona na terenie Kato Pafos



Groby królewskie w Nea Pafos



Widok Pafos z rejonu grobów królewskich



Mozaiki rzymskie z III w. p.n.e. w domu Ajona na terenie Kato Pafos



Teren grobów królewskich w Nea Pafos



Wykopaliska archeologiczne w Nea Pafos



Mozaiki rzymskie z III w. p.n.e. w domu Ajona na terenie Kato Pafos



Mozaiki w domu Tezeusza na terenie Kato Pafos



Otoczenie zatoki ze skałą Afrodyty



Finisaż naszej wyprawy w ogrodzie tawerny przy skale Afrodyty



Marina w Pafos



Mostek kamienny oraz żelazny most zwodzony do zamku w Pafos z XII w. (obiekt nr 16)



Powrót do hotelu w Limassol (obiekt autostradowy nr 17)



Aleja nadmorska w Pafos



Skała Afrodyty (Petra tou Romiou)



Szczegóły obiektu nr 17

w lokalnej bazylice (kościół uległ zniszczeniu podczas trzęsienia ziemi), obecnie na tym miejscu znajduje się tablica pamiątkowa na cześć króla. Sytuacja Pafos jako mało ważnego miasteczka nie zmieniła się pod rządami Brytyjczyków ani po odzyskaniu przez Cypr niepodległości w latach 60. XX w. Dopiero interwencja Turcji w 1974 r., a w konsekwencji utrata takich miast, jak Kirenia i Famagusta, przez Republikę Cypryjską na rzecz Cypru Północnego skłoniła rząd południowocypryjski do inwestycji w Pafos, dzięki czemu miasto jest dziś ważnym ośrodkiem turystycznym, obleganym przez tłumy zagranicznych turystów. Panuje tu ciepły klimat, są liczne plaże, a także wiele zabytków z różnych epok. Nam udało się zwiedzić kilka z nich.

Zaczęliśmy od grobowców królewskich w **Nea Pafos**. To starożytna hellenistyczna nekropolia, gdzie znajduje się ok. 100 podziemnych grobów wykutych w litej skale w okresie od IV w. p.n.e. do II w. Wbrew nazwie nie spoczął tam żaden król, lecz chowano w nich dostojników, arystokratów i namiestników zarządzających wyspą. Na ścianach zachowały się pozostałości fresków, a wewnątrz niektórych grobów podtrzymują kolumny w stylu doryckim. Całość położona jest nad brzegiem morza.

Drugim miejscem bogatym historycznie i stale odkrywanym jest Park Archeologiczny **Kato Pafos**. To teren dość rozległy, gdzie zwiedzaliśmy ruiny wielu budynków antycznego miasta. Miejsce słynie z niezwykle dobrze zachowanych mozaik przedstawiających sceny z mitologii greckiej. Najlepiej zachowane znajdują się w domu Dionizosa, willi Tezeusza (przedstawiająca walkę Tezeusza z Minotaurem), domu Orfeusza czy domu Ajona. Część mozaik schowano pod dachem pawilonów, część czeka w dalszym ciągu na zadaszenie.

W odkrywaniu starożytnego Pafos ma swój udział Polska Misja Archeologiczna pod kierownictwem prof. Kazimierza Michałowskiego, która rozpoczęła tu prace w czerwcu 1965 r. Od 2011 r. badania w Pafos prowadzi także Zakład Archeologii Klasycznej Instytutu Archeologii UJ. Celem misji jest odnalezienie hellenistycznej agory Pafos.

Kolejnym zabytkiem Pafos jest bizantyjski zamek przy wejściu do portu. Fort powstał w XIII w., a w kolejnych stuleciach był wielokrotnie burzony i przebudowywany. Znajdowały się tu koszary,

więzienie, a nawet magazyn soli. Cennym zabytkiem jest także kościół Agia Kyriaki Chrysopolitissa. Świątynia została wzniesiona w XV w. na fundamentach dawnej, największej bazyliki Cypru z IV w. W tym miejscu Paweł Apostoł poddany został karze chłosty za szerzenie chrześcijaństwa, co upamiętnia kolumna św. Pawła (pręgierz) stojąca wśród ruin po wczesnochrześcijańskiej bazylice, gdzie można dostrzec resztki mozaik i kolumn.

Pafos zostało wpisane na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO. Osobą związaną z tym miastem był Christiaan Barnard, kardiochirurg, który jako pierwszy na świecie przeprowadził transplantację ludzkiego serca. Zmarł w Pafos w 2001 r.

Po spacerze po mieście, jadąc do hotelu drogą wzdłuż morza, zatrzymaliśmy się przy **skale Afrodyty**, która według legendy tu wyłoniła się z piany morskiej. Prawdę mówiąc, wiele jest ładniejszych miejsc do kąpeli i piękniejszych plaż... Po schłodzeniu się urządziliśmy małe spotkanie na parkingu przy restauracji, gdyż nadszedł czas wyłonić kandydata na Euromostowca srebrnej wyprawy.

Na Cypr warto pojechać, korzystać ze słońca, kąpeli w morzu czy basenach, zwiedzić liczne zabytki starożytności, pospacerować wzdłuż morza, wszak długość linii brzegowej wynosi 640 km. Można pojechać w góry Troodos, odwiedzić małe miasteczka słynące z produkcji win, wyrobów ze srebra, haftowanych makat, serwet, obrusów. Wiele jest świątyń i pięknych kościołów katolickich, prawosławnych i innych wyznań, które tu koegzystują ze sobą pokojowo. Czasami, zaglądając głębiej w podwórka, można się natknąć na wiecznie remontowane domy, nieład i wążsające się koty.

Wyspa rozciąga się na długości 225 km od przylądka Amantina na zachodzie do przylądka Apostolos Andreas na północnym wschodzie, gdzie zwiedzaliśmy prawosławny klasztor św. Andrzeja Apostoła.

Cypr położony jest 65 km na południe od Turcji, 100 km na zachód od Syrii i 770 km od kontynentalnej Grecji.

Przez całą naszą podróż po Cyprze napotykałyśmy ślady św. Barnaby, który urodził się w Salaminie. Był synem bogatego żydowskiego kupca. Pochodził z pokolenia Lewiego. Miał na imię Józef, zaś Barnaba (hebr., syn prorocstwa lub proroka) to imię nadane mu przez apostołów. Przybył do Jerozolimy, aby

pogłębić swoją wiedzę w zakresie religii mojżeszowej. Gdy poznał nauczanie Chrystusa, sprzedał ziemię, którą posiadał, a pieniądze złożył u stóp apostołów. Należał do grona 72 uczniów, był krewnym św. Marka Ewangelisty. Po nawróceniu św. Paweł przygarnął go i świadczył za nim przed apostołami.

W 45 r. Barnaba, Paweł i Marek Ewangelista wypłynęli z Seleucji, przyплыnęli na Cypr i od Salaminy zaczęli nauczać i głosić naukę Chrystusa. Przeszli całą wyspę i dotarli do Pafos, gdzie dzięki nawróceniu prokonsula Cypr został pierwszą prowincją wchodzącą w skład Cesarstwa Rzymskiego, której namiestnik został chrześcijaninem. Apostołowie udali się dalej w podróż misyjną do Azji Mniejszej, na tereny południowe dzisiejszej Turcji – do Perge, Antiochii Pizydyjskiej, Derbe, Listry i Ikonium. Wrócili z tej wyprawy do Antiochii Syryjskiej, potem do Jerozolimy na sobór jerozolimski (ok. 49 r.). Po pewnym czasie Barnaba wrócił na Cypr i został pierwszym biskupem Salaminy. Jego grób (który nawiedziliśmy) znaleziono w 488 r., gdzie go pochowano ze zwojem Ewangelii św. Mateusza, którą sam przepisał na swoje potrzeby.

Kończąc relację z naszej wyprawy na Cypr, pragniemy złożyć podziękowania prof. Jackowi Engelowi, który uświetnił nasz pobyt na Cyprze, sponsorując dwa spotkania towarzyskie i dofinansowując pobyt każdemu uczestnikowi wyprawy. Jego drugą ojczyzną stał się Cypr. Na zakończenie spotkania w jego domu Estia Filosofiae dedykowaliśmy mu piosenkę *Polskie kwiaty*, która wyraźnie go wzruszyła.

*Śpiewa ci obcy wiatr, tułaczy los cię gna hen gdzieś po świecie,*

*Bo gdzieś daleko stąd, został rodzinny dom.*

*Tam właśnie teraz, rozkwitły kwiaty Stokrotki, fiołki, kaczeńce i maki.*

*Pod polskim niebem w szczerym polu wyrosły*

*Ojczyste kwiaty, w ich zapachu, urodzie jest Polska.*

*Żeby tak jeszcze raz spojrzeć w ojczyste las, pola i łąki*

*I do matczynych rąk przynieść z zielonych łąk rozkwitłe pąki.*

*Weź z tą piosenką bukietek kwiatów Stokrotek, fiołków, kaczeńców i maków.*

*Pod polskim niebem w szczerym polu wyrosły*

*Ojczyste kwiaty, w ich zapachu, urodzie jest Polska.*

